

20.6.2012

Oikeusministeriölle
oikeusministerio@om.fi

Lausuntopyyntö 3.5.2012, OM025:00/2011

Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen

Suomen Journalistiliitto pitää erinomaisena tavoitetta ottaa EIT:n linjaukset paremmin huomioon suomalaisessa lainsäädännössä. Suomen saamien lukuisien langettavien päätösten valossa onkin ollut välttämätöntä tarkastella kriittisesti sekä lainsäädäntöä että soveltamiskäytäntöä. Journalistiliitto muistuttaa, että langettavien päätösten syy on ollut pikemminkin soveltamiskäytännössä, joten välttämätöntä tarvetta lainsäädännön muuttamiseen ei ole lukuun ottamatta sitä, että EIT on pitänyt ongelmallisena vankeusrangaistuksen mahdollisuutta medianvapausasioissa.

Rajoituslausekkeet RL 24:8 3. ja 24:9 4. momentteihin

Työryhmä esittää uusia rajoituslausekkeitä rikoslain 24:8 ja 9 §:iin. Näillä säännöksillä on työryhmän mukaan tarkoitus tuoda EIT:n linjaukset sananvapauden käyttämisestä näkyviin Suomen lainsäädännössä. Säännösten mukaan yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä tai kunnianloukkauksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, muoto toisten oikeudet sekä muut seikat, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Momentin soveltaminen edellyttää, että ilmaisu on tehty yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi. Kysymys on punninnasta sananvapauden ja yksityisyyden suojan välillä, ja momentin perusteluissa onkin ansiokkaasti tuotu esiin niitä seikkoja, joita EIT:n käytännön perusteella punninnassa on otettava huomioon.

Oikeustoimittajat ry ehdottaa lausunnossaan, että momentin tulisi kuulua seuraavasti:

”Tällaisena rikoksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, ellei sananvapauteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen ole välttämätöntä.”

Suomen Journalistiliitto kannattaa Oikeustoimittajien ehdotusta. Työryhmän esittämä muotoilu ”ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä” vastaa jo aiemmin RL 24:9 3 momentissa valittua sanamuotoa. Journalistiliitto katsoo, että Oikeustoimittajien esittämä muotoilu vastaa paremmin EIT:n

S Nikula

20.6.2012

käytäntöä, ja on omiaan nostamaan rangaistavuuden rajaa työryhmän esittämää korkeammalle. Tämä onkin perusteltua ottaen huomioon Suomen saamat langettavat päätökset sananvapausasioissa.

Lisäksi ehdotamme, että lain sisäisen johdonmukaisuuden säilyttämiseksi RL 24:9.3 tulisi muuttaa seuraavaan muotoon:

”Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, ellei sananvapauteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen ole välttämätöntä.”

Tällöin EIT:n käytäntö tulisi paremmin huomioitua myös vallankäyttäjien arvostelua koskevassa rajoituslausekkeessa, ja sanamuoto säilyttäisi yhteneväisyytensä uusien säännösten kanssa.

Ankaroittamisperusteet ja vankeusrangaistuksen mahdollisuus median sananvapautta koskevissa asioissa

Työryhmän esityksen mukaan uudessa RL 24:8 a §:ssä säädettäisiin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen törkeästä tekemuodosta. Jako tavalliseen ja törkeään tekemuotoon onkin perusteltua, jotta vankeusrangaistuksen käyttö voidaan jo lainsäädännössä rajoittaa vain törkeimpiä rikoksia koskevaksi. Journalistiliitto hyväksyykin vankeusrangaistuksen mahdollisuuden sekä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen että kunnianloukkauksen kaikkein törkeimmissä tekemuodoissa, esimerkiksi pitäen silmällä tapauksia, joissa tekijä kiusaa uhria järjestelmällisesti levittämällä loukkaavaa tietoa toistuvasti ja vahingoittamistarkoituksessa internetissä.

Journalistiliitto pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, mitä perusteluissa esitetään kvalifioitujen tekemuotojen yleistymisestä. Perusteluista voi saada käsityksen, että työryhmän mielestä yhä useampi teko olisi kvalifioitavissa törkeäksi. Erityisen ongelmallisena Journalistiliitto pitää sitä, että näissä kohdin viitataan tekniikan kehittymisen ohella nimenomaan tiedotusvälineiden toimintaan. Esimerkiksi sivulla 126 todetaan seuraavasti: *”Törkeimpien yksityiselämää loukkaavien tiedon levittämisten vahingollisuus on selvästi lisääntynyt rikoslain säätämisen jälkeen. Televisiossa, radiossa ja laajalevikkisimmissä lehdissä esitettävät tiedot tai väitteet tulevat nykyään nopeasti tietoon koko maassa ja sähköisinä julkaisuina tietoverkoissa myös maailmanlaajuisesti”*.

Journalistiliitto muistuttaa, että mainittujen tiedotusvälineiden tehtävä on välittää tietoa yhteiskunnassa, jolloin tiedon esittämisen syyn tulisi johdattaa arviointia enemmän lievempään kuin ankarampaan suuntaan. Nyt perustelutekstit ohjaavat tulkintaan, jonka mukaan em. tiedotusvälineissä tehdyt rikokset tulisivat lähtökohtaisesti arvioiduksi törkeinä. Myös EIT on ratkaisuihissaan kiinnittänyt erityistä huomiota median tehtävään tiedonvälittäjänä ja pitänyt ongelmallisena vankeusrangaistuksen uhkaa tässä yhteydessä. Journalistiliitto katsoo, että perustelut ovat tältä osin ristiriidassa EIT:n kyseisen linjauksen kanssa.

Mainitut ongelmat lain perusteluissa uhkaavat Journalistiliiton mielestä vesittää sen kannatettavan ehdotuksen, että tiedon levittäminen joukkotiedotusvälineitä

S Nikula

20.6.2012

käyttämällä ehdotetaan poistettavaksi nimenomaisten ankaroitamisperusteiden luettelosta.

Rikoksentekijän nimen julkaiseminen

Esityksessä otetaan seuraava kanta: *"Jos henkilö tuomitaan rikoksesta yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen, tällainen vankeusrangaistus on aina ehdoton. Rikoksen rangaistusarvo on tällöin niin suuri, että rikosta voidaan pitää yhteiskunnallisesti siinä määrin merkittävänä, ettei se yleensä kuulu tekijän yksityiselämänä suojattaviin asioihin."*

Journalistiliitto muistuttaa ensinnäkin, että kahden vuoden vankeusrangaistus on suomalaisessa oikeuskäytännössä poikkeuksellisen ankara. Toiseksi EIT:n käytäntö ei millään tavalla tue tällaisen rajan asettamista. Esimerkiksi Lappalainen-tapauksessa tekijä, jota lienee pidettävä työryhmän tarkoittamana "tavallisena ihmisenä", oli tuomittu yhden vuoden ja yhden kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta tekijän nimen sai julkaista.

Vaikka esityksen tarkoitus ei olisikaan tuottaa vastakohtaispäätelmää, jonka mukaan tuomitun rangaistuksen ollessa alle kaksi vuotta nimeä ei saisi julkaista, on kahden vuoden mainitsemisella lain esitöissä voimakas ohjaava vaikutus. Rikoksentekijän tai rikoksesta epäillyn nimen julkistamisessa kysymys on kuitenkin aina tapauskohtaisesta harkinnasta, johon rangaistuksen ankaruuden lisäksi vaikuttaa mm. tekijän asema, olosuhteet, teon merkittävyys tiedotusvälineen levikkialueella, teon liittyminen poliittiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan tai muuhun yleisesti merkittävään aihepiiriin, tekojen toistuvuus jne. Myös tuomioistuinten tulisi harkinnassaan kiinnittää huomiota tällaisiin seikkoihin ja kysyä, onko sananvapauden rajoittaminen nämä seikat huomioon ottaen välttämätöntä sen sijaan, että keskitytään tuijottamaan vain yhtä mittaria eli rikoksen rangaistusarvoa. Journalistiliitto katsoo, että maininta kahden vuoden rajasta tulisi tästä syystä poistaa.

Tietojen varmistaminen

Esityksen sivulla 128, kunnianloukkauksen tunnusmerkistön yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään, että väitteiden paikkansapitävyys on yritettävä varmistaa useammasta kuin yhdestä lähteestä. Kohdassa todetaan aivan oikein, että lähteen luonteella on merkitystä sen luotettavuuden arvioinnissa. Journalistiliitto pitää silti sanamuotoa edelleen liian ehdottomana, sillä on olemassa tilanteita, joissa useamman kuin yhden lähteen käyttö ei ole mahdollista.

SUOMEN JOURNALISTILIITTO –
FINLANDS JOURNALISTFÖRBUND ry.

Arto Nieminen
puheenjohtaja

Sanna Nikula
työehtoasiamies